

Verslag parallele sessie 1 conferentie Tilburg 21 januari 2010

ECONOMISCHE STURING VOOR EEN FAIR & GREEN DEAL

met deelname van o.a. Lou Keune (PDSE), Lout Jonkers en Wim Gielingh (groep Gielingh) en Kees Nieuwerth en Tony Weekes (Quakers), en John Huige (Vóór de Verandering).
(Verslagnemer: Sarah Vaes (VODO))

Aanvang: 14u20

Inleiding

Grote opkomst en daardoor weinig tijd voor vragen geweest tijdens het inleidende debat vanmorgen. Daarom gaan we hier streng zijn voor de inleiders zodat er voldoende tijd overblijft voor vragen.

Spreker: Lou Keune

- Onderwerp: Kritische analyse van wat er door sociale bewegingen al gedaan is.
- Korte voorstelling van Fair en Green Deal □ meer economische sturing door overheden nodig in plaats van door het bedrijfsleven. Redenen daarvoor: 1) urgentie 2) de schaal van de noodzakelijke veranderingen 3) de structurele aard van de noodzakelijke veranderingen (vb. werkgelegenheid verplaatsen naar materie exclusieve sectoren zoals zorg, daarvoor moet je sterk ingrijpen en dat kan niet zonder overheden).
- Periode 1945-1950:
 - Toen aantal zeer goede voorbeelden van overheidsingrijpen. Vb. de wederopbouw in Nederland na WOII en de geldsanering van toen (was zo drastisch, dat kunnen we ons nu amper voorstellen met onze neoliberale tijdsgeest). Vb. de snelle ontwikkeling welvaartsstaat.
 - Die bepalende rol van de overheden heeft wel geleid tot nieuwe tegenstrijdigheden. Vb. schulden in ontwikkelingslanden (dat belangrijkste aanleiding voor Wereldbank om in te grijpen en op zich was het een terechte aanleiding om de vraag te stellen of het systeem niet moet veranderd worden). Vb. binnen welvaartsstaat enorme verspillingen en te verregaande bureaucratisering
 - □ Toen gezegd: “we moeten systeem eens herbekijken”.
- De kritiek die daar vervolgens op kwam ging heel ver □ Jaren '70: opkomst en begin dominantie neoliberalisme.

- Ook vertaald in aantal internationale organen: WTO, IMF, EU.
- Centrale kenmerken van dat neoliberaal model: 1) terugdringen publieke sector 2) expansie financiële sector 3) primaat van marktwerking.
- Gevolgen van neoliberaal model: 1) grootschalige mondiale armoede en verdubbeling van de inkomensongelijkheid (en nu zijn we op weg naar verdriedubbeling van de ongelijkheid op wereldschaal) 2) ecologische ‘overshoot’, ook in de vorm van onttrekking van grondstoffen uit ontwikkelingslanden (ter waarde van ongeveer 100x alle ontwikkelingshulp) 3) groei democratisch tekort
- Belangrijke sociale bewegingen zijn meegegaan in die neoliberalisering (behalve andersglobaliseringsbeweging)
 - Idee van marktwerking en onzichtbare hand ook in de ideologische koppen van de sociale bewegingen gekropen. Dat zeer dramatisch en een gemiste kans.
 - Waarom is dat gebeurd? Waarom zo weinig verzet geweest? 1) SU, China, Cuba, Tanzania, val van de muur □ waren geen succesverhalen van linkse oplossingen en daardoor ontmoediging 2) geen intellectueel weerwerk, weinig onderzoek naar alternatieven, iedereen is meegegaan in Fukuyama’s ‘End of History’ 3) neoliberale dominantie in publieke debat, neoliberalen die allerlei posities verworven. Vb. Washington consensus = penetratie in belangrijke internationale organen.

Spreker: Wim Gielingh

- Onderwerp: Werken aan oplossingen.
- Anekdote: printer thuis functioneerde zeer goed tot er wielkje kapot ging □ Als je vraagt: “Wat kost het om dat te repareren?”, blijkt het goedkoper om een nieuwe te kopen. Dat is hoe we vandaag geld verdienen in industrie.
- Probleem zit vooral in verdienmodel. Hier bekijken we vooral bouw.
 - Wat nodig om een gebouw te maken? 1) grondstoffen; 2) chemisch en thermisch bewerking van de grondstoffen; 3) assemblage onderdelen; 4) gebouw van maken.
 - Dat gebouw heeft dan een bepaalde levensduur. Vandaag heeft een schoolgebouw een levensduur van 40 jaar. Daarna moet het gesloopt worden en is het gewoon afval.
 - Als we kijken naar stappen 1 & 2 enorme hoeveel energie (37 jaar operationele energie van de school) voor nodig (en dat probleem dus minstens even groot als te groot gebruik operationele energie) en onduurzaam productieproces.
 - Hoe lossen we dat probleem op? Door gebouw de-assembleren en de componenten te hergebruiken dan kan je groot deel van het bouwproces (stap 1 & 2) overbodig maken. Je gaat gewoon van de-assemblage, via remanufacturing (oude producten gebruiken als grondstoffen voor nieuwe producten) terug naar assemblage.

- Remanufacturing: 1) is winstgevend 2) is milieubesparend (minder grondstoffen, minder CO2 en minder energie) 3) is zeer goed voor de werkgelegenheid.
- Achterliggend uitgangspunt/filosofie: gebruiker wil geen gebouw, hij wil een huisvesting vertaald in het 'Living Building Concept'. Het sluit aan bij reële waarden en is aanpasbaar aan veranderen noden. Om dit te realiseren □ modulaire opbouw (voor te stellen als legosteentjes die je kan demonteren en anders assembleren om een andere functie te geven).
- Pilootproject: School Veenendaal.
- Aantal principes hier gehanteerd die in in feite van toepassing zijn op elk product. 1) het product blijft eigendom van aanbieder, de gebruiker bezit het niet 2) door modulaire opbouw heb je een aanpasbaar/herbruikbaar product 3) door remanufacturing verschuift de investering van materie en energie naar arbeid.
- Essentie: Materie zelf kan geen bezit en dus ook geen handelswaar zijn. Commerciële transactie mogen slechts betrekking hebben op de door de mens toegevoegde waarde.
- Reactie: Je kan de toekomstige noden niet voorzien.

Spreeker: Kees Nieuwerth

- Onderwerp: Hoe betrekken we sociale bewegingen bij het scheppen van DSE?
- Hoe betrekken / mobiliseren we maatschappelijk middenveld? Is terugkerende vraag en het blijft problematische. Waaraan ligt dat?
- Wat zijn de problemen die we tegenkomen?
 - Onbekendheid met thema en gebrek aan kennis en inzicht □ nood aan expertise én kundige vertaling van expertise naar grote publiek.
 - Angst voor verandering: vrees dat taak heel ingewikkeld en moeilijk is, en dat systeem gewoon niet veranderd kan worden (je blijft van het systeem af op straffe van het scheppen van chaos).
 - Zeggen dat het niet onze taak is. Vb. dat de positie van de kerk.
- Oorzaken?
 - Beeldvorming in de media □ zij accepteren huidige model.
 - Professionele economen zijn vaak technocraten geworden en geen filosofen meer. Vroeger was dat meer het geval (toen had econoom zijn meer te maken met visie, ethiek en moraal). De ziel is uit het vak. Nu zijn het technici.
- Oplossingen
 - Voorlichting en educatie □ rol voor ons (economische dissidenten). Ons richten op het grote publiek én de media. Daarbij spelen voorbeeldprojecten een belangrijke rol (zien en ervaren is overtuigender dan luisteren). We moeten demonstreren dat alternatieven al bestaan én dat ze werken, we moeten vaker vragen waarom ze nog niet gebruikt worden.
 - Positief en concreet verhaal brengen van wat we wel willen. Vaker vragen: "waarom kan het niet anders?".
 - Kerken, levensbeschouwelijke en sociale bewegingen overtuigen dat het wél/ook hun taak is. Want kerken hebben aanzienlijk meer te vertellen over

verleiding van geld dan over seks. We hebben wel degelijk allemaal iets gemeen, altijd wel een overlappende waarde te vinden, vb. vertegenwoordiging van alle burgers, recht op menswaardig bestaan.

- Onze verkozen politici uitdagen en te weten komen wie bereid is ons te steunen, wie bereid is van ons te leren. Beter netwerken!
- Peiling: Wie betrokken bij 1) vakbonden 2) natuur- en milieubeweging 3) kerk/levensbeschouwelijke organisaties 4) beleidsvorming □ zie de overlap, potentieel voor netwerken!
- Conclusie:
 - Nood aan verbreding. We moeten meer netwerken en meer samenwerken. Nood aan seminars en co gaan geven in kerken, vakbonden, politieke partijen, ...
 - Internationaliseren: We sluiten ons op in het beperkte Nederlandse taalgebied, terwijl dit probleem om een internationale oplossing vraagt. Moeten werken in een meer toegankelijke taal (Engels).

Discussie:

- We moeten twee dingen goed beseffen: 1) Het moet gedaan zijn met alleen praten, nu is het tijd om te handelen. Nu is het dringend 2) We draaien teveel rond de pot. We blijven maar verschillende problemen en oplossingen bespreken, maar we realiseren te weinig. Eén van de redenen daarvoor is dat we tot nu toe te weinig gewerkt hebben aan het intensifiëren van het sociaal debat, het inwerken op de waardecreërende processen in onze socio-culturele systemen.
- Tony Weekes: Volgens een Amerikaanse econoom hebben we twee dingen nodig: 1) zelfzekere en goed geïnformeerde burgers, 2) verantwoordelijke beleidsvoerders. In de UK zijn we nu op weg naar verkiezingen en het niveau van het debat is zeer laag (vandaag gaat het vooral over “who can cut the public sector the most?”). Ook in Nederland is het publiek debat vaak heel triviaal. Dat niet altijd zo geweest! Er zijn tijden geweest dat het politiek en publiek debat heel diepgaand was en over belangrijke zaken ging. Dus hoe krijgen we dat terug? Hoe komen we aan die zelfzekere en goed geïnformeerde burgers?
- Bineke Mansholt: Wat kunnen we leren van Latijns Amerika?
 - Lou Keune: De discussie is daar al heel oud, ze zijn daar veel vroeger mee begonnen dan wij. Mensen als wij zijn daar echt onderdeel van volksbewegingen. Het progressieve intellectueel is veel meer onderdeel van het volk, van sociale bewegingen. Misschien om het een meer open cultuur is. En ze stellen daar veel fundamentele vragen.
 - Ontwikkeling sinds jaren '70 heeft voor ons veel opgeleverd (en hen niet), dat speelt ook mee om verschil te verklaren. Het heeft zonder twijfel een impact gehad op onze ideologievorming.
- Uit ervaring heb ik gemerkt dat het voor ondernemingsraden zeer moeilijk is om niet in neoliberale termen te denken (zowel door werkgever als werknemers). Ook ik kan geen alternatief (new en green) kader bieden. Hoe doe je dat? Hoe vertaal je het naar

het concrete? Hoe kan je mensen ondersteunen bij het inslaan van een nieuwe koers?

Hebben we daar een programma voor?

- Maartje Fokkema: We zitten hier allemaal in verschillende rollen: consument, werknemer. Maar wat we willen als werknemer is niet wat nodig is (volgens onze werkgever) om die consument tevreden te stellen. Het begint dus bij het bewustzijn dat we onszelf opjagen.
- Wordt voorgesteld alsof we nu volledig in een impasse zitten maar er is net crisis geweest. En zoals na vorige crisis (jaren '30) is een post-crisismoment net het moment waarop je dingen kan bijstellen.
 - Maar in jaren '30 was het probleem algemeen, voor iedereen voelbaar. Nu is het voor de beleidsmakers niet voelbaar, die hebben een prima betaalde baan.
 - De opportuniteit van een crisismoment kan ook op negatieve manier worden benut. Kijk maar naar landen in Zuid- Europa, die zijn op weg naar autoritaire regimes. Dat alleen maar mogelijk omdat we in een crisis zitten.
 - Lou Keune: Bij de discussie rond een fair en green deal hebben we de vraag gesteld of we ons niet meer moeten richten op wat burgers kunnen doen? We hebben toch gekozen toe te spitsen op wat overheden moeten doen. Waarom? Het goedwillende individu kan niet veranderen in een context die niet mee veranderd zonder daarvoor te worden afgestraft (Vb. slager die zijn prijzen verhoogd om de milieukost te internaliseren gaat failliet). Je hebt daar het juiste kader voor nodig □ Dus het dringendste is dat overheden de speelvelden gaan veranderen.
- Dirk Zijp: Hoe kunnen economische modellen alle kosten in rekening brengen?
 - Lou: daar al enige ervaring meer. Er zijn alternatieve maatstaven van welvaart die ook de sociale en ecologische kosten in rekening brengen.
 - Om dat te generaliseren missen we visionairs zoals vroeger. De New Deal van de jaren '30 putte ideeën uit Keynes. Er zijn sindsdien geen economen van dat kaliber opgestaan. Dat missen we met zijn allen.
 - Opgepast met parallellen naar de New Deal. 1) 'Deal' is markttaal, moeten we misschien vanaf 2) Met de New Deal ging een groot stuk oorlogseconomie gepaard en dat willen we nu niet.
- De idee van Gielingh is dus dat het modulaire gebouw bezit blijft van de fabrikant. Maar dat zou ook in handen van gemeenschap of coöperatie kunnen zijn? Zo zou je bezit effectief uit economische sfeer gehaald worden. Wat wel nog in economische sfeer zit is de door de arbeid toegevoegde waarde (die zit in de assemblage, dessemontage, remanufacturing).
 - Is dat niet wezen van woningbouwcorporaties?
 - Gielingh: De essentie is dat je materie niet meer kan bezitten. Een gebouw bijvoorbeeld krijg je in bruikleen, net als het land waarop het staat.
- Al die wensen voor verandering in lijn met de fair en green deal □ Hoe realiseren we dat? Hoe kunnen we zowel publiek als politiek daar achter krijgen? Als dat de centrale vraag is vandaag, kunnen we dan niet als organisaties afspreken gezamenlijk

afspreken om de globale boodschap van een fair en green deal elk in onze club op te nemen en uit te dragen.

- Lou keune: Wij willen inderdaad nu in een fase komen waarin steeds meer organisaties zich hier achter stellen en daar in de praktijk ook discussies over gaan voeren zodat het debat weer van de grond komt. Het is verrassend hoe gemakkelijk sommige organisaties daarin mee willen gaan, maar natuurlijk niet allemaal (Vb. vakbonden). Dus voor sommige organisaties geeft dit heel concrete, moeilijke dilemma's. Maar er is een continue uitnodiging om dit mee te nemen, te ondertekenen en te verdedigen.

Samenvattende zin:

Be present where you are. Start debat in NGO's. Alleen arbeid telt.

En zorg voor debatten in partijen, basisbewegingen en bedrijven.”